

Львівський державний університет внутрішніх справ

Повноваження Національної поліції в умовах збройних конфліктів

Пам'ятка поліцейського

Львів
2024

УДК 351.74.076:342.78

П 42

Рекомендовано до розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного
університету внутрішніх справ
(протокол від 29 травня 2024 року № 12)

Рецензенти:

Кучер Віталій Орестович, кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ);

Сливка Марія Мирославівна, кандидат юридичних наук, доцент
(Національний університет «Львівська політехніка»)

Повноваження Національної поліції в умовах збройних
П 42 конфліктів : пам'ятка поліцейського / укладачі : Р. М. Турчак,
Ю. А. Хатнюк, М. Б. Шевців. Львів : Львівський державний
університет внутрішніх справ, 2024. 40 с.

Пам'ятку підготовлено для надання інформації працівникам Національної поліції України, яка стосується їхніх повноважень з огляду на збройний конфлікт, що триває. У виданні визначено особливості діяльності підрозділів під час запровадження воєнного стану.

Для працівників підрозділів Національної поліції України, здобувачів вищої освіти, а також науково-педагогічних працівників, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України.

The publication provides information to the National Police of Ukraine on their powers in the context of the ongoing armed conflict. The publication defines the peculiarities of the units' activities during the introduction of martial law.

For employees of the National Police of Ukraine, higher education applicants, as well as research and teaching staff involved in the training, retraining and advanced training of the employees of the National Police of Ukraine.

УДК 351.74.076:342.78

© Турчак Р. М., Хатнюк Ю. А., Шевців М. Б.,
2024

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
-----------------------	----------

Розділ 1	
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ.....	5

Розділ 2	
МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	12

Розділ 3	
НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	19

Розділ 4	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	27

ПЕРЕДМОВА

Невід'ємною складовою забезпечення прав громадян є наявність належного інституційного механізму, тобто системи суб'єктів, до повноважень яких належить реалізація заходів щодо охорони та захисту прав громадян, а також їх відновлення у разі порушення та притягнення винних до юридичної відповідальності, тобто виконання відповідних правових процедур, порядок здійснення яких регулюється адміністративно-правовими нормами. Основним призначенням правоохоронних органів є захист та охорона фундаментальних прав і свобод людини і громадянина. Однією із складових інституційного механізму забезпечення прав громадян є органи поліції.

Діяльність Національної поліції, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», спрямована на забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку в суспільстві.

Доволі широкий перелік повноважень поліцейського доповнився новими з огляду на зміни, внесені до вищезазначеного закону від 21 березня 2023 року, потреба у яких виникла з урахуванням введення в Україні правового режиму воєнного стану через повномасштабне вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року.

Правовий режим воєнного стану як особливий режим вносить корективи у всі сфери державотворення та правотворення, насамперед щодо реалізації, забезпечення та захисту прав, свобод й обов'язків людини і громадянина.

Роль Національної поліції в умовах дії воєнного стану обумовлена потребою підвищення бойової готовності поліцейських виконувати завдання щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку за особливих умов, за яких виникають обставини, що ускладнюють оперативну обстановку.

Розділ 1

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Анексія – протиправне насильницьке приєднання однією державою території або частини території іншої держави або будь-якого простору, що перебуває під контролем чи у спільному користуванні міжнародного співтовариства.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Блокпост – посилений контрольно-пропускний пункт, який тимчасово встановлюється на в'їзді/виїзді (вході/виході) на територію/з території, де введено військовий стан та запроваджено комендантську годину, на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на блокпосту.

(Ч. 1 ст. 3 Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено військовий стан, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України від 08.07.2020 № 573).

Введення військового стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання.

(Ст. 22 Закону України «Про правовий режим військового стану» від 12.05.2015).

Військовий об'єкт – будь-який об'єкт, який в силу свого характеру, місцезнаходження, призначення чи використання може бути застосований у військових діях та повне або часткове руйнування, захоплення або нейтралізація якого за існуючих в даний момент умов надає певну військову перевагу.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Військовополоненими є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з категорій, передбачених статтею 4 Конвенції.

(Ч. 1 ст. 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949).

Воєнна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз.

(Ч. 2 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018).

Воєнний конфлікт – форма розв’язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт.

(Ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018).

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

(Ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015).

Воєнні дії – організоване застосування сил оборони та сил безпеки для виконання завдань з оборони України.

(Ч. 19 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 06.12.1991).

Воєнні злочини – грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме будь-яке з таких діянь проти осіб або майна, що охороняються згідно з положеннями

відповідної Женевської конвенції, інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права. У разі збройного конфлікту неміжнародного характеру, грубі порушення статті 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме, будь-яке з таких діянь, вчинених стосовно осіб, які не беруть активної участі у бойових діях, у тому числі військовослужбовців, що склали зброю, та осіб, виведених зі строю в результаті хвороби, поранень, тримання під вартою чи з будь-якої іншої причини.

(Римський Статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998).

Громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз.

(Ч. 3 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018).

Деокупація – комплекс заходів державної політики, наслідком яких є повна відсутність на території України, що була тимчасово окупована, збройних формувань Російської Федерації і окупаційної адміністрації Російської Федерації та встановлення загального ефективного контролю України на цій території (повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території).

(Ч. 3 ст. 1-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014).

Державна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

(Ч. 4 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018).

Заходи правового режиму воєнного стану – це заходи військового командування разом із військовими адміністраціями

(у разі їх утворення), в тому числі із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, що можуть запроваджуватися та здійснюватися в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, щодо тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану.

(Ч. 1 ст. Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015).

Збройна агресія – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України.

(Ч. 5 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 06.12.1991).

Збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт).

(Ч. 7 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018).

Колабораційна діяльність – публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

(Ч. 1 ст. 111-1 Кримінального кодексу України від 05.04.2001).

Комендантська година – заборона перебувати у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень.

(Ч. 5 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015).

Міжнародне гуманітарне право (право збройних конфліктів), далі – МГП – система міжнародно визнаних правових

норм і принципів, що застосовуються під час збройних конфліктів, встановлюють права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту та визначають відповідальність за порушення цих норм.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Міжнародний збройний конфлікт – будь-яке зіткнення між двома або більше державами із застосуванням збройних сил.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

(Ст. 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000).

Національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

(Ч. 9 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018).

Неміжнародний (внутрішній) збройний конфлікт (збройний конфлікт неміжнародного характеру) – тривалі та інтенсивні збройні зіткнення на території держави між урядовими збройними силами і організованими збройними формуваннями або між організованими збройними формуваннями.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Об'єкти, які знаходяться під захистом МГП, – медичні формування, санітарно-транспортні засоби, цивільні об'єкти, культурні цінності, установки і споруди, що містять небезпечні сили, об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення, об'єкти цивільної оборони, місцевості, що не обороняються, демілітаризовані зони, санітарні та безпечні зони і місцевості, нейтралізовані зони, госпітальні зони та місцевості, природне середовище. Напад на такі об'єкти заборонено.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

(Ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 06.12.1991).

Обороздатність держави – здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації.

(Ч. 4 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 06.12.1991).

Тимчасово окупована РФ територія України (тимчасово окупована територія) – це частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації

та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації.

(Ч. 7 ст. 1-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014).

Цивільна особа – будь-яка особа, яка не входить до складу збройних сил та не є членом збройної групи. Цивільні особи користуються захистом, за винятком окремих випадків і періоду, коли вони беруть безпосередню участь у воєнних діях. У разі сумнівів щодо того, чи є особа цивільною, вона вважається цивільною.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Цивільне населення складається із цивільних осіб. Наявність серед цивільного населення окремих людей, які не підпадають під визначення цивільних осіб, не позбавляє решту населення цивільного статусу і захисту, який надається МГП.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Цивільними об'єктами вважаються всі об'єкти, що не є військовими. Цивільні об'єкти не мають бути об'єктами нападу.

(Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України»).

Розділ 2

**МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО,
ЩО СТОСУЄТЬСЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ
В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

**Конвенція про захист цивільного населення
під час війни від 12.08.1949**

Стаття 144. Будь-які цивільні, військові, поліцейські чи інші органи влади, які в воєнний час беруть на себе зобов'язання стосовно осіб, що перебувають під захистом, повинні мати текст цієї Конвенції і бути спеціально проінструктованими стосовно її положень.

**Кодекс поведінки службовців органів правопорядку,
затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН
№ 34/169 від 17.12.1979**

Стаття 1. Службовці органів правопорядку повинні завжди виконувати обов'язки, покладені на них законом, служачи суспільству та захищаючи всіх людей від протиправних діянь, відповідно до високого рівня відповідальності, якої вимагає їх професія.

Стаття 2. При виконанні своїх обов'язків службовці органів правопорядку повинні поважати і захищати людську гідність, підтримувати та захищати права людини стосовно всіх осіб.

Стаття 3. Службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворой необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків.

Стаття 4. Відомості конфіденційного характеру, якими володіють службовці органів правопорядку, повинні зберігатися в таємниці, за винятком випадків, коли виконання обов'язків або вимоги правосуддя суворо вимагають іншого.

Стаття 5. Жоден службовець органів правопорядку не повинен чинити, підбурювати або терпимо ставитися до будь-якої форми катування або іншого жорстокого, нелюдського

або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також жоден службовець органів правопорядку не повинен посилаватися на розпорядження керівництва чи такі виняткові обставини, як військовий стан чи загроза війни, загроза національній безпеці, внутрішня політична нестабільність чи будь-яке інше надзвичайне становище для виправдання катувань або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання.

Стаття 6. Службовці органів правопорядку повинні забезпечувати цілковитий захист здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, повинні вживати негайних заходів, щоб забезпечити надання медичної допомоги у разі необхідності.

Стаття 7. Службовці органів правопорядку не повинні вчиняти жодних корупційних дій Вони також повинні всіляко перешкоджати і боротися з усіма такими діями.

Стаття 8. Службовці органів правопорядку повинні поважати право і цей Кодекс. Вони також повинні докладати всіх зусиль, щоб запобігати і всіляко перешкоджати їх порушенням.

Додаток до Рекомендації Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів

A. Етика.

1. Поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки щодо захисту своїх співгромадян та суспільства від насильства, пограбування та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом.

2. Поліцейський повинен діяти чесно, неупереджено та з почуттям власної гідності. Зокрема, він має утримуватися від усіх проявів корупції та рішуче протидіяти їм.

3. Дисциплінарні стягнення, тортури та інші форми негуманного чи принижуючого поводження або покарання забороняються за будь-яких обставин. Співробітник поліції не повинен коритися чи виконувати будь-який наказ чи інструкцію, що наказують подібні заходи.

4. Поліцейський повинен виконувати вказівки, видані належним чином його вищим начальником, але він повинен утримуватися від виконання вказівок, якщо йому відомо або має бути відомо про те, що вони є незаконними.

5. Поліцейський має протидіяти фактам порушення закону. У випадку, коли правопорушення може безпосередньо спричинити непоправну і серйозну шкоду, він повинен негайно вжити всіх можливих заходів щодо запобігання такому правопорушенню.

6. За відсутності загрози заподіяння безпосередньої та непоправної шкоди він повинен вжити заходів щодо запобігання наслідкам цього правопорушення або його рецидиву шляхом доповіді ситуації, що склалася, своїм безпосереднім начальникам. Якщо це не призведе до бажаних результатів, він може звернутися до вищого керівництва.

7. Жодні кримінальні та дисциплінарні заходи покарання не можуть бути застосовані щодо поліцейського, який відмовився виконувати незаконний наказ.

8. Поліцейський не повинен сприяти у розшуку, арешті, охороні чи конвоюванні осіб, які, не будучи підозрюваними у вчиненні незаконних дій, проте розшукуються, затримуються чи переслідуються у зв'язку з їхньою расовою, релігійною чи політичною приналежністю.

9. Поліцейський повинен нести особисту відповідальність за свої власні дії та за незаконні дії чи бездіяльність, вчинені за його вказівкою.

12. При виконанні своїх обов'язків поліцейський повинен діяти рішуче для досягнення мети, передбаченої або допущеної законом, але застосовувати силу тільки в розумних межах.

13. Поліцейські повинні отримувати ясні та чіткі вказівки щодо порядку та обставин застосування зброї.

14. Поліцейський, який охороняє особу, яка потребує медичного догляду, повинен забезпечити такий догляд з боку медперсоналу та в разі потреби вжити заходів щодо врятування життя та здоров'я цієї особи. Він повинен дотримуватись приписів лікарів та інших компетентних медичних працівників при передачі затриманого під медичне спостереження.

15. Поліцейський повинен зберігати таємницю всіх секретних матеріалів, що потрапляють у поле його уваги, якщо виконання обов'язків чи правові норми не наказують іншого.

16. Поліцейський, який виконує положення цієї Декларації, має право на активну моральну та фізичну підтримку суспільства, якому він служить.

В. Статус.

1. Поліція є державною службою, створеною відповідно до закону, в обов'язки якої входить підтримка та охорона правопорядку.

3. Поліцейський повинен пройти в повному обсязі загальну підготовку, професійну та службову підготовку, а також отримати відповідний інструктаж із соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, Європейської конвенції з прав людини.

С. Війна та інші надзвичайні обставини – окупація іноземною державою.

Ця глава не застосовується до військової поліції.

1. Поліцейський повинен продовжувати виконувати свої завдання щодо захисту громадян та власності під час війни та ворожої окупації на користь цивільного населення.

3. Сторона, що окупує, не повинна давати вказівки співробітникам поліції щодо виконання завдань, не передбачених пунктом 1 цього розділу.

4. У період окупації поліцейський не повинен:

- брати участь у діях, спрямованих проти членів руху опору;

- брати участь у здійсненні заходів, спрямованих на використання населення для військових цілей та охорони військових об'єктів.

5. Якщо поліцейський йде у відставку в період ворожої окупації у зв'язку з тим, що він примушується до виконання незаконних розпоряджень, що суперечать інтересам цивільного населення, як було описано вище, і у зв'язку з тим, що він не бачить для себе іншого виходу, відразу після закінчення окупації він повинен бути відновлений на посаді поліцейського без шкоди його особистим правам і доходам, які належали йому, якби він залишався в поліції.

6. У період окупації та після її закінчення жодні каральні чи дисциплінарні санкції не можуть накладатися на поліцейського, який сумлінно виконав вказівку влади, яка вважається на той час законною, і коли виконання такої вказівки входило до обов'язків цього поліцейського.

7. Сторона, що окупує, не повинна притягувати до дисциплінарної або судової відповідальності поліцейських через те, що вони виконували накази, віддані законною владою, до окупації.

(Декларація про поліцію, затверджена резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690, Страсбург, 08 травня 1979 року)

III. Поліція і система кримінальної юстиції.

6. Повинно бути чітке відокремлення ролі поліції та служби обвинувачення, судової та пенітенціарної системи; поліція не повинна мати жодних контрольних функцій над цими органами.

7. Поліція повинна суворо дотримуватися принципу незалежності та неупередженості суддів; зокрема, поліція не повинна ні заперечувати проти легітимних вироків чи судових рішень, ні перешкоджати їх виконанню.

8. Поліція, як правило, не повинна виконувати судові функції. Будь-яке делегування судових повноважень поліції повинно бути обмеженим і відповідати закону. Завжди повинна бути можливість оскаржити будь-яку дію, рішення або бездіяльність поліції, що зачіпають права особи, до судових органів.

9. Поліція повинна інформувати керівні органи з розслідування злочинів про виконання їх інструкцій, зокрема, належить регулярно доповідати про стан розслідування кримінальних справ.

10. Поліція повинна поважати роль захисників у кримінальному процесі і, де це допустимо, надавати допомогу для забезпечення реалізації права на доступ до правової допомоги, зокрема, щодо осіб, чия свобода була обмежена.

IV. Організаційні структури поліції.

A. Загальні положення.

16. Персонал поліції всіх рівнів повинен нести персональну відповідальність за свої дії або бездіяльність, або накази підлеглим.

V. Керівні принципи діяльності / втручання поліції.

A. Керівні принципи діяльності поліції / втручання: загальні положення.

35. Поліція і вся поліцейська діяльність повинні поважати право на життя кожного.

36. Поліція не повинна за жодних обставин вчиняти, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування або нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

37. Поліція може застосовувати силу тільки у разі суворой необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети.

38. Поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій.

39. Персонал поліції повинен виконувати накази, правомірно прийняті їх керівництвом, але вони зобов'язані утримуватися від виконання наказів, які є явно протиправними, і доповідати про такі накази без страху покарання.

40. Поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації.

41. Поліція може втручатися в право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворой необхідності і тільки для досягнення легітимної мети.

44. Персонал поліції повинен діяти чесно і з повагою до суспільства і з особливою увагою до становища осіб, які належать до найбільш уразливих груп.

45. Під час поліцейського втручання персонал поліції повинен зазвичай бути в змозі надати підтвердження свого поліцейського статусу і службове посвідчення.

46. Персонал поліції повинен протистояти всім формам корупції всередині поліції. Вони повинні повідомляти своє керівництво та інші відповідні органи про корупцію в поліції.

В. Керівні принципи діяльності / втручання поліції: окремі ситуації.

47. Поліцейські розслідування повинні щонайменше бути засновані на розумній підозрі про фактичне вчинення або можливе порушення чи злочин.

52. Поліція повинна забезпечувати необхідну підтримку, допомогу та інформацію для жертв злочинів без будь-якої дискримінації.

53. Поліція повинна забезпечувати усний / письмовий переклад, де це необхідно, на всіх етапах поліцейського розслідування.

Розділ 3

**НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО,
ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ
В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Конституція України від 28.06.1996

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015

Стаття 2. Завдання поліції.

1. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Стаття 18. Основні обов'язки поліцейського.

1. Поліцейський зобов'язаний:

- 1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;
- 2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

3) поважати і не порушувати прав і свобод людини;
4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

6) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.

2. Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

3. Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

4. Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

Стаття 24. Додаткові повноваження поліції.

2. У разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

3. У ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань

територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста Києва, можуть підпорядковуватися за рішенням керівника поліції відповідному начальнику Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві.

4. Під час дії воєнного стану поліція особливого призначення в ході відсічі збройної агресії проти України за рішенням військового командування, погодженим з керівником поліції або уповноваженою ним особою, може брати участь в обороні України відповідно до Закону України «Про оборону України» шляхом безпосереднього ведення бойових дій.

Стаття 31. Превентивні поліцейські заходи.

1. Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- 11) поліцейське піклування.

Стаття 42. Поліцейські заходи примусу.

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

2. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

3. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- 10) пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- 11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії;
- 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;
- 13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби;
- 14) засоби та/або пристрої, призначені для виявлення, припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних

повітряних суден, у тому числі для перехоплення сигналів дистанційного керування, пошкодження чи знищення таких суден та/або складових частин безпілотних авіаційних систем.

5. Під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби.

6. Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронежилетів та іншого спеціального екіпірування).

7. Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

8. Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються Міністерством внутрішніх справ України.

9. Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені цією статтею, стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України.

10. Під час дії воєнного стану у разі застосування поліцейським заходу примусу, передбаченого статтею 42 цього Закону, стосовно осіб, які здійснюють агресію проти України, та завдання зазначеним особам тілесних ушкоджень, каліцтва, застосування вогнепальної зброї, за наявності можливості, з урахуванням подій на відповідній території, поліцейський усно або за допомогою засобів комунікаційного зв'язку повідомляє свого безпосереднього керівника, який у разі необхідності за можливості повідомляє центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07. 2018

Стаття 5. У разі якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин на території України, є громадянином іншої держави, Національна поліція України зобов'язана в установленому законодавством порядку повідомити уповноважені органи

держави, громадянином якої така особа є, про факт її зникнення та про результати її розшуку.

Стаття 6. Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права можуть за їх згодою залучатися Національною поліцією України до розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права з власної ініціативи, за погодженням з Національною поліцією України, мають право брати участь у розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, надавати допомогу і сприяння органам Національної поліції України у розшуку таких осіб у формах, не заборонених законодавством.

Стаття 11. Національна поліція України спільно з Службою безпеки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Об'єднаним оперативним штабом Збройних Сил України погоджує утворення Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин та координацію роботу пошукових груп (гуманітарних місій), діяльність яких спрямована на пошук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх останків, розшук і фіксацію місць поховання таких осіб, проведення вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та вивезення їх останків, здійснення пошукових дій в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, районах проведення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, та на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, інших тимчасово окупованих територіях України.

Стаття 17. Національна поліція разом з іншими уповноваженими суб'єктами (Міністерство оборони України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених

законодавством категорій мігрантів; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику і політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону; Національна гвардія України; Служба безпеки України; органи прокуратури; місцеві органи виконавчої влади) здійснює облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

За погодженням з Національною поліцією України пошукові групи¹ мають право збирати інформацію (відомості, дані), людські останки та інші матеріали (пункт 6 *Порядку утворення та діяльності пошукових груп з пошуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 року № 511*).

Стаття 18. У разі отримання інформації про зникнення особи за особливих обставин або заяви про розшук такої особи Національна поліція України зобов'язана інформувати Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин протягом трьох днів з моменту отримання такої інформації або заяви.

Стаття 19. Територіальний орган Національної поліції України на підставі інформації, отриманої від Уповноваженого

¹ пошукова група – гуманітарна місія органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також на виконання інших функцій, пов'язаних з реалізацією цього Закону, організацій та/або окремих осіб, спрямована на пошук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх останків, розшук і фіксацію місць поховання осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, проведення вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та вивезення їх останків (Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»).

з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, вживає заходів з розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, про що повідомляє заявнику.

Уповноважений здійснює моніторинг виконання заходів щодо розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і має право витребувати у відповідного територіального органу Національної поліції України інформацію про результати виконання таких заходів на будь-якій стадії їх проведення на підставі запиту від заявника або за власною ініціативою.

Після закриття кримінального провадження щодо розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, відповідний територіальний орган Національної поліції України повідомляє про це Уповноваженого не пізніше ніж у триденний строк із зазначенням підстав для прийняття такого рішення.

Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003

Стаття 12. Обмеження свободи пересування

Свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено:

- у прикордонній смузі;
- на територіях військових об'єктів;
- у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;
- на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;
- на тимчасово окупованих територіях.

Стаття 13. Обмеження вільного вибору місця проживання

Вільний вибір місця проживання обмежується в адміністративно-територіальних одиницях, які знаходяться:

- у прикордонній смузі;
- на територіях військових об'єктів;
- у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;
- на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;
- на тимчасово окупованих територіях.

Розділ 4

РЕАЛІЗАЦІЯ

ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ПОВНОВАЖЕНЬ

В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Національна поліція відіграє центральну роль у забезпеченні публічної безпеки і порядку як у мирний час, так і в умовах воєнного стану.

Повноваження поліції в умовах воєнного стану реалізуються відповідно до **Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року**, зокрема:

- бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості (п. 24 ч. 1 ст. 23);

- здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями (п. 34 ч. 1 ст. 23);

- сприяє Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та разом із відповідними правоохоронними органами ліквідовує такі канали (п. 35 ч. 1 ст. 23);

- у межах визначеної законодавством компетенції здійснює розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень (п. 39 ч. 1 ст. 23);

- вживає заходів для запобігання, виявлення та припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних

суден над визначеною територією чи об'єктом із спеціальним режимом або над місцем здійснення спеціального поліцейського контролю, проведення операцій із припинення правопорушення (*п. 48 ч. 1 ст. 23*);

- у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості (*ч. 2 ст. 24*);

- під час дії воєнного стану поліція особливого призначення в ході відсічі збройної агресії проти України за рішенням військового командування, погодженим з керівником поліції або уповноваженою ним особою, може брати участь в обороні України відповідно до Закону України «Про оборону України» шляхом безпосереднього ведення бойових дій (*ч. 4 ст. 24*);

- надає до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі та в обсягах даних, зазначених у статтях 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», відомості, необхідні для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (*п. 5 ч. 2 ст. 25*);

- має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в документах, у випадку якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених (*п. 1 ч. 1 ст. 32*);

- розширено підстави зупинки поліцейськими транспортних засобів, у тому числі у випадку наявності відомостей, що свідчать про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених (*п. 11 ч. 1 ст. 35*);

- під час дії воєнного стану використовувати підручні засоби з метою відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю

поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському (ч. 5 ст. 42);

- застосовувати заходи примусу, передбачені ст. 42 стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, передбачених ст. 43, ч. ч. 4, 5 ст. 45, а також ч. 9 ст. 46 профільного законодавчого акту, який регламентує діяльність органів поліції (ч. 9 ст. 42).

Окрім того, Закон України **«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку»** від 11 квітня 2024 року розширює повноваження поліцейських в умовах воєнного стану, зокрема:

- у період дії воєнного стану громадяни України чоловічої статі віком від 18 до 60 років зобов'язані мати при собі військово-обліковий документ разом з документом, що посвідчує особу та пред'являти його за вимогою поліцейського у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в документах;

- під час перевірки документів поліцейський здійснює фото- і відеофіксацію процесу пред'явлення та перевірки документів із застосуванням технічних приладів та засобів фото- та відеофіксації, а також може використовувати технічні прилади, засоби та спеціалізоване програмне забезпечення з доступом до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів;

- у разі невиконання під час мобілізації громадянином обов'язків, передбачених частинами першою, третьою статті 22 цього Закону та вчинення ним адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, керівник територіального центру комплектування та соціальної підтримки звертається до поліції щодо здійснення адміністративного затримання та доставлення такого громадянина до територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Також **Порядок проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період,**

затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 р. № 560, передбачає, що поліцейські:

- входять у групи оповіщення у складі представників структурних підрозділів районних, міських держадміністрацій (військових адміністрацій), виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, підприємств, установ, організацій, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (п.п. 11, 15);

- супроводжують під час здійснення заходів оповіщення представника (представників) виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад відповідно до розпорядження голови (начальника) обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації (військової адміністрації) (п. 12);

- проводять адміністративне затримання та доставлення до районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені статтями 210 і 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, або у разі наявності в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів відомостей про подання такої особи щодо розшуку в Національну поліцію (п.п. 15, 16, 17, 47);

- здійснюють заходи щодо оповіщення резервістів та військовозобов'язаних разом з представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки або у складі груп оповіщення (п. 16);

- організовують проведення перевірок в осіб чоловічої статі віком від 18 до 60 років військово-облікового документа (військово-облікового документа в електронній формі) разом з документом, що посвідчує особу, та у разі відсутності у такої особи військово-облікового документа (військово-облікового документа в електронній формі) чи наявності інформації в реєстрах та базах (банках) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, про розшук такої особи здійснюють адміністративне затримання та доставлення такої особи до найближчого територіального центру комплектування та соціальної підтримки (п.п. 16, 49);

– здійснюють під час вручення повістки, або під час пред'явлення та перевірки документів фото- і відеофіксацію із застосуванням технічних приладів та засобів фото- та відеофіксації (пп. 40, 52).

Окремі повноваження поліції в умовах воєнного стану містяться у **Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року**. Зокрема, поліцейські можуть брати участь у забезпеченні наступних заходів правового режиму воєнного стану:

– встановлювати (посилювати) охорону об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи (п. 1 ч. 1 ст. 8);

– запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень) (п. 5 ч. 1 ст. 8);

– встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів (п. 6 ч. 1 ст. 8);

– перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України (п. 7 ч. 1 ст. 8);

– забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів (п. 8 ч. 1 ст. 8);

– забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі (п. 13 ч. 1 ст. 8);

– проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони (п. 13 ч. 1 ст. 8).

Права патрулів на території, де запроваджено комендантську годину:

- затримувати і доставляти в органи або підрозділи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;

- перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, або паспортні документи іноземця, особи без громадянства, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки або свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або посвідчення адвоката України та скановану копію доручення регіонального/міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги, а в разі їх відсутності – затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей;

- вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам Національної поліції;

- тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуюювати транспортні засоби;

- входити (проникати) на територію та у приміщення підприємств, установ і організацій, у житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб;

- використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), підприємствам, установам і організаціям, за винятком транспортних засобів іноземних консульських установ

чи представництв міжнародних організацій, для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину, або для доставки до лікувальних закладів осіб, які потребують медичної допомоги, проїзду до місця злочину;

– застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби (п. 16 Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світло-маскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 року № 573).

Організація служби поліцейських на блокпостах

Блокпост – посилений контрольно-пропускний пункт, який за рішенням військового командування тимчасово встановлюється на вході/виході (в'їзді/виїзді) на територію/з території, де введено воєнний стан і встановлено особливий режим (за винятком державного кордону), на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на такому пункті, до складу якого можуть входити службові особи військових формувань та правоохоронних органів, які відповідно до закону залучені до здійснення заходів правового режиму воєнного стану (п. 3 Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1455).

Заходи з контролю в'їзду/виїзду включають:

1) на блокпостах:

– перевірку документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи;

- перевірку документів, необхідних для здійснення перевезення вантажу (документів на транспортний засіб, документів на вантаж, дорожнього листа тощо);

- проведення огляду транспортного засобу та вантажу (товару) щодо відповідності документам на вантаж (товар);

- затримання осіб, транспортних засобів, вантажу (товару), проведення їх огляду та передачу їх уповноваженим представникам правоохоронних органів;

- тимчасове обмеження (заборону) руху транспортних засобів та осіб;

2) поза межами блокувань:

- виявлення порушення встановленого порядку переміщення осіб, транспортних засобів, вантажів (товарів) на територію, де встановлено особливий режим;

- затримання осіб, транспортних засобів, вантажу (товару), проведення їх огляду та передачу їх уповноваженим представникам правоохоронних органів.

Під час здійснення заходів з обмеження свободи пересування громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України, та повинні бути дотримані вимоги ст. ст. 12 і 13 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» (пп. 20, 21 Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1455).

Перевірка документів в осіб, огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів громадян здійснюється лише після введення воєнного стану в межах території та у строки, зазначені в указі Президента України про введення воєнного стану, на підставі наказу військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення).

Під час проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів громадян поліцейський може застосовувати технічні прилади та технічні засоби, що мають функції

виявлення вибухонебезпечних предметів та речей (речовин), обіг яких заборонено чи обмежено, фото-, аудіо- і відеофіксації.

Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, у таких випадках:

- якщо особа має зовнішні ознаки, схожі на ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;
- якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;
- якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом;
- якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином не можливо;
- якщо особа перебуває в місці вчинення кримінального, адміністративного правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;
- якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення;
- порушення особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану.

З метою здійснення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів поліцейський може проводити поверхневу перевірку.

Поверхнева перевірка проводиться шляхом візуального огляду особи, проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуального огляду речей, багажу, вантажів та/або транспортного засобу (салону, багажника).

Поліцейський для проведення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Поліцейський має право проводити поверхневу перевірку речей, транспортних засобів, багажу та вантажу:

- якщо існує достатньо підстав вважати, що у транспортному засобі перебуває правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що у транспортному засобі перебувають речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що речі, багаж, вантажі або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або вони перебувають в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Поліцейський під час проведення поверхневої перевірки транспортного засобу має право вимагати відкриття кришки багажника та/або двері салону. Під час поверхневої перевірки речей або транспортного засобу особа повинна самостійно показати вміст особистих речей чи транспортного засобу.

Поліцейський має право зупиняти транспортні засоби в разі:

- порушення водієм Правил дорожнього руху;
- якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;

- якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

- якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;
- необхідності здійснення опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

- необхідності залучення водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху

або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

- необхідності обмеження чи заборони руху транспортних засобів;
- якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;
- порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;
- проїзду транспортних засобів через блокпости та контрольні пункти в'їзду-виїзду.

У разі виявлення під час перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів громадян ознак складу кримінального та/або адміністративного правопорушення затримання таких осіб та вилучення відповідних речей здійснюється відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (пп. 4, 6, 7, 9, 10, 12 *Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1456*).

Дії поліцейських в умовах активних бойових дій та на деокупованих територіях

Реалії сьогодення вимагають професійних дій від поліцейських в умовах активних бойових конфліктів та на деокупованих територіях, зокрема щодо:

- розмінування територій та будівель слідчо-оперативними групами, що обладнані пересувними криміналістичними лабораторіями;
- виявлення колаборантів та диверсійних груп;
- фіксації та документування воєнних злочинів залежно від їх типу (захист місця злочину, збереження доказів, проведення фото- та відеофіксації, опитування свідків);

- розслідування окремих видів військових злочинів; здійснення заходів поліцейського піклування з урахуванням суттєвого збільшення кола осіб, що потребують таких заходів;
- перевірки транспортних засобів на автошляхах та блок-постах;
- протидії мародерству;
- пошуку безвісти зниклих осіб;
- психологічного забезпечення діяльності органів (підрозділів) поліції в умовах воєнного стану та надання поліцейськими первинної психологічної допомоги різним категоріям громадян.

Укладачі:

ТУРЧАК Роман Миколайович, заступник начальника Головного управління Національної поліції у Львівській області, полковник поліції;

ХАТНЮК Юрій Анатолійович, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3 ІПФПНП ЛьвДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, капітан поліції

ШЕВЦІВ Михайло Богданович, доцент кафедри теорії права, конституційного та приватного права факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Повноваження Національної поліції в умовах збройних конфліктів

Пам'ятка поліцейського

Редагування *Галина Ялечко*
Макетування *Галина Шушняк*
Друк *Андрій Радченко*

Підписано до друку 15.07.2024.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 2,31.
Тираж 100 прим. Зам № 51-24.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.